

Colindele, Sorcova, Sfântul Vasile

Mioara Ardicleanu

Motto:

„Colinde, colinde,
E vremea colindelor!
Căci gheața se întinde
Asemeni oglinzilor.
Și tremură brazii,
Mișcând rămurelele,
Căci noaptea de azi-i
Când scânteie stelele”.¹

<https://anidescoala.ro/iarna/colinde/sorcova/>

„Colind, colindă, alături de dor și doină – sunt considerate ca specifice spiritualității românești, având o deosebită forță expresivă și înțelesuri și rădăcini adânci în creațiile noastre populare – ne bucurăm că au fost incluse într-un Dicționar cultural internațional, publicat de UNESCO, în urmă cu peste 20 de ani, dicționar ce cuprinde termeni reprezentativi pentru diversele limbi vorbite pe glob”.²

Prof. dr. Adrian Botez ne introduce în legendele sacre ale geto-dacilor, afirmând că: „la vârsta de 7 ani, micul Zalmoxis a început să păzească oile tatălui adoptiv, Admetos-Aisepos. Uneori, ciobănașul divin era ajutat și de sora lui geamănă. Ca să treacă în calendarul lor vârsta de 7 ani a celor doi ciobănași, geto-dacii au pus-o în a 7-a zi după Nașterea Sfântă și au numit-o VESELIA-<<Timp Nou, Loc Nou; Schimbare; Sărbătoare>>. Așa s-a ajuns ca Anul Nou să nu mai fie serbat de Crăciun, ci mai târziu cu 7 zile, iar creștinii, de la Veselia, au consacrat această sărbătoare Sfântului Vasile. De altfel, în unele ținuturi românești, Anul Nou mai este numit Crăciunul Mic”³ („deoarece tradiția populară în anumite zone izolate ale țării păstrează credința că Vasile ar fi fost numele dat la naștere

Mântuitorului, Iisus fiind numele pe care acesta l-a primit mai târziu, odată cu taina Botezului”⁴).

„Despre Crăciun, Petru Caraman, în Substratul mitologic al sărbătorilor de iarnă la români, Iași, 1931 – spune: „Crăciunul pare a cuprinde în el și elemente din cultul solar, ce amintesc de sărbătoarea lui Mithra, pe care a înlocuit-o <<dies natales Solis invicti>>” – adică Ziua de Naștere a Soarelui de Nebiruit... Dumnezeu-Hristosul creștin...”.⁵

Moșii, strămoșii zăbovesc încă între poveștile încifrate ale zilei de ieri, într-un „axis mundi”, sacru, încărcat de iubire, miros de busuioc și cozonac abia scos din cuptor.

Sunete de clopoței, și colinde purtătoare de veșnicii, miresme de cetină verde, inițieri vibrând și acum, urme ale unei tradiții solare contopite în miturile religioase, ger și țurțuri de lumină, străbat gândurile.

Iulia Gorneanu scrie: „Zeul-An crește, întinerește, se maturizează, devine „moș”, apoi moare și reînvie odată cu timpul calendaristic, parcurgând un drum circular, fără de sfârșit”.⁶

¹Mihai Eminescu – Colinde, colinde

²<https://destepti.ro/colind-colinda-unul-dintre-cele-trei-cuvinte-romanesti-din-dictionarul-unesc>

³<https://studiietnoistorice.wordpress.com/analize-si-cercetari/adrian-botez-%E2%80%99Ecraciunul-anul-nou-ursul-%E2%80%93-in-traditia-tracico-romaneasca%E2%80%9C/>

⁴<https://superstitii.ro/superstitii-si-obiceiuri-in-luna-ianuarie-gerar/>

⁵<https://studiietnoistorice.wordpress.com/analize-si-cercetari/adrian-botez-%E2%80%99Ecraciunul-anul-nou-ursul-%E2%80%93-in-traditia-tracico-romaneasca%E2%80%9C/>

⁶<https://iuliagorneanu.ro/2017/04/01/calendarul-stravechi/>

Colindele precreștine, începând cu plugușorul, cu sorcova, vasilca sau terminând cu mascații întruchipând vechi creaturi mitologice, jocurile mimice cu măști de animale și personaje țărănești [Capra („întruchipând în societățile ancestrale personificarea prolificității zoologice și fertilității telurice”⁷), **Cerbul** (ce „simboliza, în mitologia populară românească, puritatea și dreptatea iar la vechii traci era simbolul soarelui”⁸), **Ursul** („cultul ursului este moștenit de la geto-daci, care îl considerau un animal sacru” mai mult „în desfășurarea jocului ritual al ursului, etalare de forță, vitalitate și dibăcie, pot fi percepute și astăzi secvențe care reliefează credințele referitoare la acest animal, simbol al regenerării vegetației. Astfel, rostogolirea urșilor în cerc, bătutul și moartea ursului, apoi învierea miraculoasă ca și urcarea acestuia pe bătă (toiag), redau în chip metaforic succesiunea anotimpurilor care, cândva, stăteau sub semnul acestui animal, capabil să învingă iarna și să vestească primăvara”⁹), **Căiuții** („jocul calului este o reminiscență a cultului cailor practicat la solstițiul de iarnă, la echinocțiul de primăvară precum și la solstițiul de vară, calul având o funcție apotropaică, de protejare a gospodăriilor și a bisericilor de spiritele rele”¹⁰), **Turca** („obicei practicat de Anul Nou, constând în executarea pe la casele oamenilor a unor jocuri cu figuri comice, de către un flăcău mascat în chip de capră, cu clopoței la gât”¹¹), **Malanca** („pereche de flăcăi deghizați, unul în chip de moșneag ghebos, iar celălalt în chip de babă gătită și sulimenită, care întovărășesc cetele de urători în seara de Anul Nou”¹²)], toate ne aduc într-o stare de perpetuă sărbătoare și bucurie a sufletului, încins acum de vremurile stranie și dificile pe care cu greu putem a le depăși.

Enigmatic a venit Anul Nou și mă trezesc în prezentul continuu, când boabele de orez sar, ca și floricelele de porumb, prin toată casa, ca să-mi fie de belșug și înțelepciune a minții.

„Sorcova
Vesela,
Peste vară,

Primăvară,
Să trăiți,
Să-mbătrâniți:
Ca un măr,
Ca un păr,
Ca un fir
De trandafir,
Tare ca fierul,
lute ca oțelul;
Tare ca piatra,
lute ca săgeata;
La anul
și la mulți ani!”¹³

Chipul inocent al băiețelului din ușă era transfigurat de ritualul spus pe nerăsuflăte. Bățul împodobit cu flori, flori dalbe de măr, căci, conform tradiției, o crenguță de măr se punea în apă în noaptea Sfântului Andrei și de se prindea și înflorea până de Sfântul Vasile era apoi folosit în ritualul colindului de Sorcovă.

Și tare se mai bucura apoi la vederea covrigilor, nucilor și merelor de aur ce poposeau în trasta prinsă de gât. Bombonelele le ținea în palmă, gata să le înfulece după ce pleca de la noi.

Ba, la cei cu dare de mână, portocale și câte un bănuț aduceau bucurie în sufletul băiatului, știind că îi vor folosi în a-și împlini un vis, nespus încă nimănui.

Și între boabele de orez presărate din belșug prin casă, îmi fuge mintea spre înțelesul cuvântului „Sorcovă”.

„Gh. Dem Teodorescu ne spune că cuvântul soroc care în rusește înseamnă 40, că colinda s-ar compune din 40 de silabe. Sau, într-o altă opinie, Domnul Cihac a găsit „sroc” – punct”.¹⁴ Greu de dovedit!

„Alții spun că „Sorcovă” vine de la cuvântul bulgar „surov” (verde fraged), aluzie la ramura abia îmbobocită, ruptă odinioară dintr-un arbore. Înclinată de mai multe ori în direcția unei anumite persoane, Sorcova joacă rolul unei baghete magice, înzestrate cu capacitatea de a transmite vigoare și tinerețe celui vizat”, scrie alba24.ro.¹⁵

⁷<https://www.historia.ro/sectiune/actualitate/articol/obiceiuri-de-anul-nou>

⁸<https://www.historia.ro/sectiune/actualitate/articol/obiceiuri-de-anul-nou>

⁹<https://www.historia.ro/sectiune/actualitate/articol/obiceiuri-de-anul-nou>

¹⁰<https://www.historia.ro/sectiune/actualitate/articol/obiceiuri-de-anul-nou>

¹¹<https://dexonline.ro/definitie/%C8%9Burc%C4%83>

¹²<https://dexonline.ro/definitie/Malanca>

¹³(Moldova, Bucovina) S. Fl. Marian, Sărbătorile la români, I, Edițiunea Academiei Române, 1898.

¹⁴Bogdan Petriceicu Hașdeu, Folcloristica, vol.1, pag 452.

¹⁵<https://alba24.ro/obiceiuri-de-anul-nou-plugusorul-sorcova-mersul-cu-capra-sau-ursul-traditii-pitoresti-si-semnificatii-540732.html>

În DEX găsim: „SÓRCOVĂ, sorcove, s. f. Rămurică sau bețișor împodobit cu flori artificiale de diferite culori, cu care umblă copiii, în dimineața zilei de Anul Nou, urând sănătate cunoscuților. Pe înserate, mama intră cu două sorcove. DELAVRANCEA, H. T. 284. Mamă, mie mi-e frig când stau în casă... mai bine ar fi să mă duc cu sorcova. id. S. 185. Sorcova, Vesela, Peste vară, Primăvară Să-nfloriți, Să mărgăriți, Ca un măr, Ca un păr, Ca un fir de trandafir. TEODORESCU, P. P.”.¹⁶

Camelia Diaconu în Libertatea.ro, povestește și legendele Sfântului Vasile: „Una dintre legende vorbește despre Sfântul Vasile, care L-a rugat pe Dumnezeu să-i dea și lui o zi, iar Dumnezeu i-a dat cea dintâi zi a anului, Anul Nou. De bucurie, Sfântul Vasile a luat un clopoțel și a legat la toartă o crenguță de busuioc și s-a suit la Dumnezeu să-i ureze. Astfel s-a născut obiceiul sorcovitului. O altă legendă spune că, în seara de Anul Nou, Sfântul Vasile stătea la fereastră și își scria viața cu lacrimi în ochi. Dracii îl necăjeau, zdrăngănind la geam cu un clopot. Din bunătațe, Sfântul a binecuvântat ca ziua de Anul Nou să fie una a veseliei și să se umble cu uratul pe la ferestre”.¹⁷

Dar să nu uit a spune și despre bățul, toiagul nelipsit din mâna oricărui colindător.

Gălesc un articol scris de Mari M. «Ca simbolistică „bâta” are multiple semnificații, putând fi fie sprijin, cât și armă de luptă sau semn al autorității. Ca relicvă a perioadei precreștine ne poate duce cu gândul la tirsul adepților cultului dionisiac. Ținând însă cont de semnificația magică, bipolară a bățului: moarte-renaștere, poate fi considerat și ca obiect ceremonial ce vestește renașterea („înviearea” celui lovit (atins), ceea ce ne duce cu gândul și la bâta călușarilor) spirituală umană (ciclică) sărbătorită de creștini în momentul nașterii lui Iisus Hristos. Gândindu-ne și la transformările realizate asupra colindelor prin influențele creștine ulterioare, toiagul poate căpăta și alte semnificații. Astfel, simbolul toiagului este foarte prezent în Scriptură având, în funcție de context, multiple semnificații. În contextul Exodului, un anume toiag este adesea amintit și este legat de eliberarea lui Israel din robie. Avem apoi „toiagul lui Moise”, „toiagul lui Aaron”, „toiagul lui Levi”, dar și „toiagul lui

Dumnezeu”. Acest „toiag al Domnului” va juca un rol foarte important în regia exodului, deși a avut o geneză umilă. A fost o simplă bâta de păstor pe care Moise o folosea în timp ce era păstor la oile socrului său, Ietro, pe meleagurile Madianului. Și tocmai acest aspect, bâta de păstor, este cel ce face legătura între caracterul precreștin și cel creștin, căci după cum se știe populația precreștină de pe meleagurile noastre a fost una predominant pastorală. Bâta era un element distinct, simbol al ocupației celui ce o folosea, dar avea și caracterul desemnării puterii: păstorul ce-și conduce turma folosind pentru aceasta bâta, dar și obiect de sprijin, în momentele de odihnă și supraveghere. Din același caracter pastoral precreștin se transformă în simbol creștin, Mântuitorul fiind numit păstor al turmei celor credincioși, bâta devenind în acest caz simbol al călăuzirii, dar și al puterii. Concluzionând, în diferitele sale ipostaze, de la bâta păstorească, până la măciuca lui Hercule, tirsul lui Dionysos, caduceul lui Hermes, sceptrul conducătorului de stat sau toiagul lui Dumnezeu sau al lui Moise, toiagul are semnificația puterii în plan biologic și social, fiind un transsimbol al focului celest și al arborelui vieții; toiagul este înzestrat cu puteri magice, fiind capabil să îndepărteze influențele nefaste, să fecundeze femeia, să fertilizeze solul, să producă moartea, dar și învierea celui atins. Un caz interesant este un anume ritual întâlnit la nunți în unele zone ale țării, când, uneori, este lovită ușor mireasa și se spune „cu cât mai tare, cu atât mai roditoare”; toiagul vornicelului, simbol axial și falic, prezent în toate momentele desfășurării nunții, împreună cu bradul, este poate cea mai pregnantă întruchipare a principiului masculin, un substitut al mirelui; în nordul Moldovei, toiagul se pune în fața miresei, care leagă de el o năframă cusută cu flori, care semnifică principiul feminin». ¹⁸

Un alt ritual aproape uitat este „Vasilca”: „ritual folcloric agrar în care o păpușă îmbrăcată în mireasă (Oltenia) sau un cap de porc, împodobit cu cercei, mărgele, panglici colorate (în Muntenia și parțial în Oltenia) sau purtate de lăutari* prin sat, și care cântă o colindă* specială.

¹⁶<https://dexonline.ro/definitie/sorcova>

¹⁷<https://www.libertatea.ro/lifestyle/povestea-sorcovei-cum-si-cine-este-bine-sa-te-sorcoveasca-de-anul-nou-1105479>

¹⁸<https://istoriacumari.wordpress.com/2018/12/11/colindele-antifonice-unice-de-la-smeeni/>

Textul are un caracter agrar sau narează povestea judecății lui „Siva” sau alte teme profane, încheindu-se cu urări tradiționale”.¹⁹

„Ceremonialul acestui obicei, „Vasilca”, cuprinde mai multe secvențe semnificative: expunerea divinității (capul porcului) gătită cu inele, cercei, brățări, mărgelile, flori și uneori și o basma, în fața ferestrei sau în casa colindată; colinda cântată care narează viața Vasilcii în Raiul din pădurile de fag și de stejar; coborârea în vale pentru a bea apă, moartea violentă și incinerarea corpului; judecare Vasilcii de un juriu în care apar bătrânul Crăciun și Maica Precesta; urarea „La mulți ani!” și primirea darului.

Vasilca se numea de fapt Siva, dar prin contopirea cu Vasile (ziua în care are loc ceremonialul) a rezultat Vasilca. Acest zeu, Siva, al Panteonului românesc, sacrificat prin substituire la solstițiul de iarnă, este identificat cu marele zeu indian Shiva, care în Panteonul hindus poartă grija Universului, întruchipare a eternei energii cosmice”, a declarat, pentru sursa citată mai sus, etnograful Muzeului Județean Olt, Claudia Balaș.²⁰

*Și, poate știți, Ianuarie se mai numește Gerar, Ghenarie, Calindariu sau Cărindar în calendarul popular al românilor, și începe, după cum spune Iulia Gorneanu: «sub **semnul Bobotezei și al Sântionului**, zile ale purificării prin apă și foc ce închid cercul sărbătorilor de iarnă. Ne aflăm sub protecția lui Ianus, zeul cu două fețe – una întoarsă spre anul care a trecut, iar cealaltă îndreptată spre anul ce tocmai a venit („Urcând către izvoare, trebuie spus că – în mitologia latină timpurie – Ianus și sora sa Iana personificau Soarele și Luna: luminători ai zilei, respectiv ai nopții. Și că, dintr-o altă perspectivă, Ianus trebuie înțeles ca „poartă”: ca deschidere către tărâmurile ne-accesibile cunoașterii „de rând” (= cunoaștere întreprinsă în absența inițierii)”²¹). El ne va aduce Miezul Iernii și Cîrcovii de Iarnă, deschizând totodată ciclul de sărbători consacrate Lupilor: **Sâmpetru de Iarnă** (16 ianuarie) („Sân Petru este socotit de tradiție*

*drept patron al lupilor, de aceea oamenii nu umblă niciodată în această noapte prin pădure. Fratele lui Petru, Andrei, este prin opoziție cel care prigonește lupii și ocrotește gospodăriile și oamenii de aceștia. Cele două figuri biblice s-au suprapus peste o tradiție mitologică mai veche, aceea în care gemenii Zalmoxis-Apollo și Artemis au fost crescuți de către păstorul Aisepos și soția sa Britolagis, supranumită „Lupoaica”. Britolagis a mai avut doi fii, Petru și Andar, deveniți după creștinare Sfântul Apostol Petru și Sfântul Apostol Andrei. Deoarece ambii au fost fii ai „Lupoacei” și frați de lapte cu Zalmoxis-Apollo și Artemis, tradiția i-a asociat pe acești doi sfinți cu lupii”²²), **Filipii de Iarnă** (25 ianuarie), **Filip Șchiopul** (31 ianuarie). Pendulând între benefic și malefic, patron al iernii înfrigurate și animal totem al dacilor, Lupul este venerat în calendarul popular al românilor, fiindu-i închinată anual peste treizeci de sărbători».²³*

O zi specială este ziua Sf. Vasile, când se spune că se deschid cerurile și rugăciunile pământenilor sunt ascultate de Bunul Dumnezeu, iar animalele s-ar părea că vorbesc cu glas omenesc.

Colindele curg, ba una este închinată și Sf. Vasile, indicând importanța lui în panteonul mitologic românesc.

*„În Dalba Mănăstire Mare/ Aho! Doamne Ler!
Mănăstirea cu nouă altare/ Și cu Jețuri aurite
Dar în Jețuri cine șade?/ E Ilion (Helios)
Lângă el e Maica Precista/Lângă Maica Precista
Șade Bătrânul Crăciun/ Lângă Bătrânul Crăciun
Șade Ion Sânt Ion /Și Șiva Vasilea”.²⁴*

Dar cine este acest sfânt?

După cum găsim în Wikipedia „Vasile din Cezareea Cappadociei, cunoscut sub numele Vasile cel Mare, a fost un arhiepiscop din secolul al IV-lea, considerat doctor al Bisericii și unul dintre cei trei arhiepiscopi de seamă, răsăriteni, ai Bisericii Ortodoxe, alături de Grigore de Nazianz și Ioan

¹⁹<https://dexonline.ro/definitie/vasilca>

²⁰<https://www.kanald.ro/ce-este-vasilca-obiceiul-mai-vechi-ca-traditie-decat-steaua-si-plugusorul-unde-se-intalneste-20189171>

²¹<https://scaasr.ro/rene-guenon-privire-initiere/>

²²<http://enciclopediaromaniei.ro/wiki/Ianuarie>

²³<https://iuliagorneanu.ro/2017/04/01/calendarul-stravechi/>

²⁴https://gigantiidacia.wordpress.com/tag/luna-ion-sant_ion-este-ianus-sunt-admirabil-indicate-cele-doua-aspecte-ale-lui-ianus-chiar-si-al-treilea-aspect-ocult-si-sintetic-este-foarte-limpede-aratat-prin-sant-pus-intre-cei/

²⁵https://ro.wikipedia.org/wiki/Vasile_cel_Mare

De pe site-ul Pravila.ro, aflat sub îndrumarea Părintelui Vasile Ioana, aflăm că: „S-a născut în Pont, în jurul anului 329. A avut patru surori și cinci frați, din care cinci au devenit sfinți în calendarul Bisericii Ortodoxe. Doi dintre frații săi au ajuns episcopi: Grigorie de Nyssa și Petru II de Sebaste, iar sora sa, Sfânta Macrina cea Tânără, a ajuns un model de viața ascetică. Vasile și Emilia, părinții Sfântului Ierarh Vasile cel Mare, sunt cinstiți și ei ca sfinți în calendarul ortodox”.²⁶

„Temelia educației Sfântului Ierarh este pusă de tatăl său, Vasile, profesor de retorică la Neocezareea în Pont, fiu al Sfintei Macrina cea Bătrână și elev al Sfântului Grigorie Făcătorul de Minuni. A studiat la Cezareea Capadociei, la Constantinopol și Atena, însușindu-și tot ceea ce era mai bun din cultura păgână. În anul 356 revine pe meleagurile natale și devine profesor de retorică.

A fost ales Arhiepiscop al Cezareei în anul 370, în vremuri grele pentru Biserică, atunci când ereticii lui Arie și Macedonie izbutiseră să aibă de partea lor pe însuși împăratul Valens. Sfântul Vasile a dus o luptă aprigă, cu scrisul și cuvântul, pentru apărarea dogmei Sfintei Treimi. De aceea și-a atras mânia împăratului și a suferit multe prigoniri din partea lui. Lucrarea sa teologică și spirituală a fost continuată de fratele său mai mic, sfântul Grigorie de Nyssa”.²⁷

Intrate în memoria credincioșilor, Moliftele Sfântului Vasile cel Mare, slujbe extrem de puternice pentru alungarea răului și pentru dezlegarea farmecelor, rămân un reper în scrierile teologice, ascetice și canonice.

Ne spune Mirela Barbă, în Libertatea pentru femei, că „Nu orice preot se încumetă să citească Moliftele Sfântului Vasile cel Mare. Și este necesară o pregătire severă înainte, cu post negru și rugăciune. Nici credincioșii nu pot asista la aceste slujbe dacă nu se pregătesc cum se cuvine. Trebuie să țină post înainte, măcar 3 zile, să nu aibă legături trupesti, să nu facă rău, nici cu fapta, nici cu gândul. Dacă nu respectă aceste reguli, slujba se poate răsfrânge asupra lor în rău. Și poate avea consecințe nefaste. Sfântul Vasile e recunoscut pentru minunile sale, fiind păzitorul duhurilor rele”.²⁸

Și vă spuneam că luna Ianuarie se mai numește și Cărintar adică începutul colindelor.

Colindăm de Cărintar
Dalbe flori, vii flori de măr,
Seniorii legendari,
Lerui ler și leri-I Doamne

Să le dea Domnul putere,
Lerui ler și leri-I Doamne
Să străbată fără de-astâmpăr,
Dalbe flori, vii flori de măr

Toată țara în lung și lat,
Lerui ler, tot la pas alăturat,
Dă-le Doamne iuți să fie,
Dalbe flori, vii flori de măr

Să trăiască, să-nflorească,
Lerui ler, munții ca să-i cucerească
Și să nu îmbătrânească,
Dalbe flori, vii flori de măr

Azi le dăm mere și nuci,
Lerui ler ca să fie mai voinici
Chiar licorile roșiatice din vie,
Vii flori de măr, nemuritori să fie

Năzdrăvani în orice clipă,
Dalbe flori, vii flori de măr
În timpul lor sunt suverani,
Să trăiască, La anul și la mulți ani!

Închei acest eseu cu versurile lui Adrian Păunescu:

**„În colindă, cel puternic
Și cel sfânt este Cuvântul,
Cum unește într-o noapte
Omul, cerul și pământul.
[...]
N-a murit colindul nostru,
Se mai poate, se mai poate,
Lerui ler, florile dalbe,
La mulți ani cu sănătate”.**²⁹

²⁶<https://pravila.ro/sfantul-ierarh-vasile-cel-mare-1-ianuarie/>

²⁷<https://pravila.ro/sfantul-ierarh-vasile-cel-mare-1-ianuarie/>

²⁸<https://www.libertateapenturfemei.ro/traditii/moliftele-sfantului-vasile-cel-mare-57144>

²⁹Colindul colindelor - Adrian Păunescu